

AE-647

M.A. (Final)
Term End Examination, 2016-17

SANSKRIT

काव्यशास्त्र एवं सौंदर्यशास्त्र समूह

Paper - VIII

रस-ध्वनि सिद्धांत

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 100
[Minimum Pass Marks : 36

सूचना : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

इकाई-I

1. रसस्वरूपं विलिख्य, “अष्टौ नाट्ये रसाः स्मृताः” इति मम्मटोक्तं कथनं सम्यग् विवेचनीयम्।

अथवा

“तदाभासा अनौचित्यप्रवर्तिताः” इति सूत्रं काव्यप्रकाश-मनुसृत्य सोदाहरणं व्याख्येयम्।

(2)

इकाई-II

2. व्यञ्जनावृत्ति स्थापनार्थं मम्मटेन कति मताः खण्डिताः ?
तेष्वेकोमतो विवेचनीयः ।

अथवा

गुणीभूत व्यङ्ग्यस्याष्टौ भेदान् प्रस्तूय “रसादिलक्षण-
स्त्वर्थः स्वप्नेऽपि न वाच्यः” इति कथनं सप्रसङ्गं
व्याख्येयम् ।

इकाई-III

3. सोदाहरणं पञ्च रसदोषाः प्रतिपादनीयाः ।

अथवा

निम्नाङ्कितं सूत्रं काव्यप्रकामाश्रित्य सविस्तरं
सोदाहरणञ्च व्याख्येयम् :
स्मर्यमाणो विरुद्धोऽपि साम्येनाथ विवक्षितः ।
अङ्गिन्यङ्गत्वमाप्तौ यौ तौ न दुष्टौ परस्परम् ॥

इकाई-IV

4. गुणालङ्कारभेदः सयुक्तिकं विवेचनीयः ।

अथवा

“माधुर्यौजः प्रसादाख्यास्त्रयस्ते न पुनर्दश” सूत्रमिदं
सविस्तरं समालोचनीयम् ।

(3)

इकाई-V

5. निम्नाङ्कितासु कारिकासु द्वयोः प्रसङ्गानुसारिणी व्याख्या विधेया :

- (अ) काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा।
क्रौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः ॥
- (ब) भक्तया बिमर्ति नैकत्वं रूपभेदादयं ध्वनिः।
अतिव्याप्तेरथाव्याप्तेर्न चासौ लक्ष्यते तथा ॥
- (स) वाचकत्वाश्रयेणैव गुणवृत्तिर्व्यवस्थिता।
व्यञ्जकत्वैक मूलस्य ध्वनेः स्याल्लक्षणं कथम् ॥
-